

Mr Slobodan N. Ilijić,

član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

PRIKAZ SAVETOVANJA

DVADESETČETVRTI SUSRET KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA IZ UGLA OSIGURANJA

1. Udruženje kopaoničke škole prirodnog prava organizovalo je 24. susret pravnika na Kopaoniku od 13. do 17. decembra 2011. godine. Opšta tema glasila je „Pravo i odgovornost“. Predsednik Udruženja **akademik prof. dr Slobodan Perović** izložio je uvodni referat pod naslovom „Prirodno pravo i odgovornost“, koji je odštampan na početku zbornika radova. Referat počinje iskazom da su pravo i odgovornost dva stuba kulture razuma te da se u tom dvojstvu prostire polje pozitivnog i prirodnog prava, a završna rečenica referata bila je konstatacija da je blagosloveno samo pravo koje nas bratimi sa svim ljudima sveta. Između ta dva stava u referatu se obrađuju brojna pitanja prirodnog i pozitivnog prava, kao što su odnos građanske i krivične odgovornosti, pitanja štete i njene naknade, pitanja u vezi sa subjektivnom i objektivnom odgovornosti, zaključno sa socijalizacijom odgovornosti. Sve to propraćeno je različitim pravnim teorijama i shvatanjima; zastupljena su i pitanja o komutativnoj i distributivnoj pravdi, čemu je usledilo inspirativno izlaganje o pojmu javnog poretka i analiza brojnih, ali i ključnih međunarodnopravnih izvora sa stanovišta zaštite ljudskih prava i odgovornosti. U referatu je očigledno bogatstvo misli, vatromet ideja i siže različitih pravnih teorija i shvatanja. Između svega toga ovom prikazivaču najupečatljiviji je bio sledeći stav: „Svaki čovek ima jednako i isto prirodno pravo na zdrav i produktivan život, bez obzira na to kojoj generaciji pripada. Nijedan čovek nije ostrvo za sebe, već je, kao deo ove planete, obuhvaćen čovečanstvom, i sa tog aspekta nije bitno u koje je vreme došao i kad je otišao“.

2. Za zaposlene u osiguranju u prvom tomu zbornika radova mogla su da budu interesantna četiri referata, zbog razmatranja pojedinih instituta, elemenata i okolnosti kod novouvedenih oblika obaveznog ili dobrovoljnog osiguranja u Srbiji. Sva četiri referata izložena su u sekciji o zdravlju. 2.1. U vezi sa obaveznim osiguranjem lekara, koje je nedavno uvedeno u Srbiji, interesantan je referat **prof. dr Jakova Radišića** sa naslovom „Disciplinska odgovornost lekara pred sudovima časti u Nemačkoj“. U referatu su prikazani (1) organizacija i sastav sudova časti, (2) pokretanje i tok postupka pred sudom časti, (3) pravni osnov disciplinske odgovornosti, (4) disciplinske mere i oduzimanje dozvole za rad, kao i (5) odnos disciplinske i krivične odgovornosti. Izlaganje iz poslednjeg odeljka ilustrovano je dvama konkretnim primerima iz sudske prakse i prakse sudova časti, posle čega je u zaključcima dominirala teza da je u Nemačkoj disciplinska odgovornost lekara šira od krivične odgovornosti, jer prva štiti ugled lekarske profesije, a druga je zasnovana na metodu enumeracije zakonom propisanih dela. 2.2. Sledeći referat ticao se određenog broja pravnih pravila koja se odnose na odgovornost lekara. **Mr Dragana Maletić** iz Kliničkog centra Srbije razmatrala je temu „Profesionalna sloboda lekara“. Osnovna teza bila je da za lekare postoje dve grupe pravnih pravila ponašanja: (1) pravila medicinske struke, koja donosi lekarski stalež u skladu sa stavovima medicinske nauke i (2) pravila medicinske etike, koja donose nacionalna i internacionalna udruženja lekara. Obe grupe pravnih pravila autor je bliže analizirala u referatu, po izvorima prava i sadržini. 2.3. Viši naučni saradnik Instituta društvenih nauka u Beogradu **dr Vesna Klajn Tatić** obrađivala je temu „Komiteti za etiku koji ocenjuju istraživanja na ljudima sa biomedicinskog, etičkog i pravnog stanovišta“. Iz uporednopravnog ugla, komiteti za etiku obrazuju se kako u zdravstvenim ustanovama u kojima istraživači na ljudima ispituju dejstvo postojećeg ili novog leka, odnosno postupka u lečenju, tako i na nacionalnom ili regionalnom nivou kao filter za ocenu o dozvoljenosti pojedinog kliničkog ispitivanja. Prva vrsta ovih komiteta predviđena je u domaćem zakonodavstvu. Oni, pored ostalog, odlučuju da li će zdravstvena ustanova pristupiti pojedinom kliničkom ispitivanju na ljudima, a u tom sklopu i o adekvatnosti osiguranja lica nad kojima se sprovodi kliničko ispitivanje. Članovi tih komiteta, ističe se u referatu, moraju da budu nezavisni od finansijera ili sponzora kliničkih istraživanja na ljudima. U obradi ove, kod nas pravno neobrađivane teme, referat je obuhvatio sledeće: (1) pojam i oblike komiteta za etiku; (2) nezavisno preispitivanje naučne vrednosti, etičke prihvatljivosti i pravne dopuštenosti predloga planova istraživanja na

ljudima, što čine etički komiteti; (3) kontrolu istraživanja u toku, koju sprovodi komitet za etiku; (4) odgovornost zdravstvene ustanove i samih članova komiteta za etiku u odnosu na ova istraživanja. U četvrtom odeljku referata ističe se teza da se pojedinačna odgovornost članova komiteta za etiku može uspešno pokriti osiguranjem, koja do sada u Srbiji nije bila pokrivena obaveznim premijskim osiguranjem. 2.4. Među aktuelne probleme premijskog osiguranja u Srbiji spada pitanje obezbeđenja uvida u medicinsku dokumentaciju, i to u odnosu među osiguranicima ili između korisnika osiguranja i osiguravača (u osiguranju života, osiguranju lica i drugo). O modalitetima za rešenje tog problema pisao je lekar specijalista, patolog zaposlen u Institutu za patologiju Kliničkog centra u Nišu **dr Ivan Stojanović**, u referatu pod naslovom „Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju“. Strukturu referata čini 17 tačaka (bez podnaslova ili odeljaka). Uvid u medicinsku dokumentaciju razmatra se s obzirom na područje koje gravitira tom kliničkom centru. Posebno, u 16. tački, izložen je primer zdravstvene ustanove u kojoj je rešeno pitanje uvida u medicinsku dokumentaciju i uz to pomenut odnos između osiguravača i osiguranika (pacijenta zdravstvene ustanove) kod premijskog osiguranja.

3. U zborniku radova sa 24. susreta objavljen je određen broj referata u kojima se autori neposredno bave pojedinim poslovima osiguranja i predlažu nove oblike osiguranja ili sagledavaju uslove za njihovu primenu. 3.1. Docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu **dr Marija Karanikić Mirić** podnela je referat na temu „Odgovornost vlasnika motornog vozila kao preduslov obaveze osiguravača“. Po tematskoj orijentaciji, referat pripada obaveznom osiguranju od odgovornosti za upravljanje motornim vozilom, a po samom predmetu predstavlja kritiku Uredbe o naknadi štete na licima (Službeni glasnik RS, br. 34/2010), koja je doneta na osnovu Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju (Službeni glasnik RS, br. 51/2009). U izlaganju, referent je pošla od građanskopravne odgovornosti kao pretpostavke i granice obaveze osiguravača, dalje je razmatrala narušavanje odnosa odgovornosti i osiguranja od odgovornosti, a zatim posmatrala Uredbu kao instrument obaveze osiguravača u pogledu visine pokrića, i na kraju prikazala sudske kriterijume iznosa naknade štete usled smrti, povrede tela ili narušenja zdravlja. Referent je u zaključku istakla da je navedenom uredbom zaobilaznim putem redefinisana pojam štete, i to na način koji se bitno razlikuje od dosadašnje prakse domaćih sudova u primeni Zakona o obligacionim odnosima. U zaključku referata stoga se podvlači da je navedena uredba „osuđena na sudbinu nepodobnog pokušaja, bu-

dući da se njome ne može zaustaviti razvoj sudske prakse na temelju Zakona o obligacionim odnosima, uključujući dalju razradu kriterijuma za odmeravanje moralne štete". 3.2. Ogledalo odgovornosti za materijalne nedostatke stvari u konkretnoj sredini nalazi se u sudskoj praksi. S tim u vezi **Đuro M. Đurić**, istraživač saradnik Instituta ekonomskih nauka u Beogradu, prikazao je u referatu „Aktuelna pitanja materijalnih nedostataka stvari u nemačkoj sudskoj praksi“. Kod svakog od krugova aktuelnih pitanja materijalnih nedostataka stvari, autor je polazio od navođenja odgovarajuće odredbe Nemačkog građanskog zakonika, s tim što je težište referata bilo na poglavlju o nastanku i dokazivanju materijalnih nedostataka kod tipičnih predmeta iz ugovornih obaveza. Pod tipičnim predmetima iz ugovornih obaveza autor je obuhvatio sudsku praksu u vezi sa kupovinom pokretnih stvari. U tom smislu, najpre je prikazao sudsku praksu za materijalne nedostatke kod kupovine motornog vozila, što je interesantno i za osiguranje. Kod kupovine životinja, učestalost materijalnih nedostataka javlja se u sudskoj praksi u zavisnosti od namene zbog koje je životinja kupljena. Najzad, kod kupovine zgrada, građevinski materijal (najčešće azbestne ploče) često se pojavljivao kao materijalni nedostatak stvari, a kod kupovine zemljišta taj nedostatak sastojao se u kvalitetu zemljišta, što je sve vrlo interesantno za osiguranje. Ocena je autora da se u Evropskoj uniji u ovoj problematici sve više teži ka vansudskom rešavanju sporova, a sve manje ka sudskom epilogu spora. 3.3. U regionu Zapadnog Balkana tema položaja advokata postala je hit. **Mr Dinka Šago**, asistent na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, obradila ju je u referatu „Prekogranično pružanje odvetničkih usluga“. Prikazujući pravni položaj stranih advokata u Hrvatskoj i Sloveniji, referent je konstatovala da se njihov položaj menjao putem zakona u meri u kojoj su se te države približavale EU, ali je polisa osiguranja od profesionalne odgovornosti redovno bila jedan od uslova za upis u imenik domaćih advokata. Posebno je prikazano delovanje tzv. evropskih advokata, tj. njihovo pravo na slobodu pružanja prekograničnih usluga i pravo na slobodu osnivanja advokatskih podružnica izvan domicilne države. U zaključku se naglašava da je zakonska dozvola da strani advokati deluju u Republici Hrvatskoj korisna kao ispunjenje jednog od uslova za hrvatsko članstvo u STO, da je njihova registracija kod domaće advokatske komore jedan od značajnih izvora njenih prihoda i način da ona stiče osnov da pokrene postupak za kažnjavanje stranih advokata koji rade u RH a nisu registrovani u domaćoj komori. Ocenjeno je da će se strani advokati u RH ubuduće baviti pre svega pravom EU i međunarodnim pravom, a u manjoj meri domaćim pravom.

3.4. Regionalna tema o položaju advokata imala je odraz u Srbiji u zakonskom uvođenju obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata. Referat docenta Pravnog fakulteta u Beogradu **dr Nataše Petrović Tomić** na temu „Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata (predlog rešenja u srpskom pravu)” raspoređen je u zborniku radova u sekciju pod nazivom Ugovor i odgovornost za štetu. Referat je podnet po objavljivanju novog zakona o advokaturi (Službeni glasnik RS, br. 31/2011) i Zakona o zaštiti potrošača (Službeni glasnik RS, br. 73/2010), što se vidi iz fusnota. U vrlo obimnom referatu zastupljena su sledeća poglavlja: (1) razlozi nerazvijenosti osiguranja od profesionalne odgovornosti u našem pravu; (2) rizik od odgovornosti advokata za profesionalnu grešku; (3) osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata u srpskom pravu. Drugo poglavlje referata sastoji se iz dva odeljka: (1) uopšte o rizicima odgovornosti advokata za profesionalnu grešku; (2) za šta sve advokati mogu biti odgovorni. Treće poglavlje obuhvata sledeće odeljke: (1) obaveza zaključenja ugovora, lica na kojima leži ta obaveza i momenat nastanka obaveze; (2) ugovorne strane i druga lica u ugovoru; (3) treća (oštećena) lica; direktna tužba protiv osiguravača, krug trećih oštećenih lica; (4) forma ugovora; (5) obim pokrića (pokrivene štete); predmet osiguranja, čisto imovinske štete, proširenje pokrića; (6) lica čija je odgovornost obuhvaćena pokrićem; (7) osiguravajući slučaj; (8) minimalna suma osiguranja i franšiza; (9) isključene štete; (10) teritorijalno važenje pokrića; (11) okolnosti od značaja za utvrđivanje premije osiguranja. U zaključku, referent je najpre istakla negativne strane novog zakona, tj. da je zakonodavac s jedne strane „vrlo površno regulisao osiguranje od odgovornosti advokata”, te da „takav propust može imati za posledicu srozavanje zakonom propisane osiguravajuće zaštite”. Negativne strane novog zakona zaokružene su u zaključku predlogom da se utvrdi model opštih uslova ovog osiguranja, kao i predlogom deset teza koje bi valjalo ugraditi u taj model. Posle ovih negativnih, u zaključku su navedene i pozitivne strane novog zakona, tj. da „uvođenje ovog osiguranja predstavlja korak dalje ka vršenju advokatske profesije u skladu sa osnovnim principima i standardima EU”. Najzad, u zaključku se naglašava da će uspeh ovog zakona zavisi od brzine i obima isplate naknade šteta osiguravača i minimalne sume osiguranja, koju po zakonu utvrđuje advokatska komora.

4. U određenom broju referata, objavljenih u zborniku radova, autori su tretirali važna pravno-poslovna pitanja ili nastojali da reše aktuelne probleme od vitalnog značaja za delatnost osiguravača. 4.1. Nedavno je donet Zakon o

zaštiti korisnika finansijskih usluga (Službeni glasnik RS, br. 36/2011), koji se, nesumnjivo, odnosi i na osiguravajuća društva, preciznije na zaštitu osiguranika kao korisnika finansijskih usluga tih društava. Pravni savetnik Agencije „Medo“ iz Beograda **Nikola Cicmil** komentarisao je taj zakon i njegove institute u referatu pod naslovom „Zaštita korisnika finansijskih usluga“. 4.2. Jedan od aktuelnih problema regulative osiguranja u Srbiji odnosi se na zastupnike i posrednike u osiguranju. Zakon o osiguranju iz 2005. godine najavio je da će materija posrednika i zastupnika u osiguranju biti posebno zakonom regulisana, ali takav zakon ni posle sedam godina nije donet. Profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore **dr Snežana Miladinović** prikazala je u referatu pravni institut zastupanja u odredbama načela evropskog ugovornog prava, što pri usaglašavanju domaćeg prava sa pravom EU može da bude od značaja za našeg budućeg zakonodavca u materiji posrednika i zastupnika u osiguranju. 4.3. U poslovnoj praksi u Srbiji, pa samim tim i u osiguravajućoj praksi, već duže vreme ukazivalo se na potrebu revizije Zakona o visini stope zatezne kamate (Službeni list SRJ, br. 9/2001 i Službeni glasnik RS, br. 31/2011), a u 2012. godini doneta je o tome i odluka Ustavnog suda Srbije. Budući da se u toj materiji priprema potpuno nov zakon, na 24. susretu pravnika o problematici zatezne kamate podneta su dva referata, s tim što su oba završena pre navedene odluke Ustavnog suda Srbije. Kraći referat podneo je dugogodišnji sudija Višeg privrednog i Višeg trgovinskog suda Srbije **Milan Milović** pod naslovom „Novine u propisima o visini stope zatezne kamate“, a duži i obuhvatniji referat podneo je **prof. dr Đorđe L. Nikolić** sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, pod naslovom „Zatezna kamata i stopa zatezne kamate u pravu Srbije“. 4.4. Odredbama novog zakona o zaštiti potrošača (Službeni glasnik RS, br. 73/2010) regulisan je položaj potrošača, s tim što je osiguranik istovremeno potrošač u smislu tog zakona. **Dr Dragan Vujsić**, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, podneo je referat pod naslovom „Pravo potrošača na jednostrani raskid ugovora“. 4.5. O važnim pravno-poslovnim pitanjima iz domena uporednog prava kao što su pravni aspekti poslovne odluke, kao i pojmovi dužne pažnje, informisanosti pri odlučivanju, savesnosti, interesa privrednog društva i nepostojanja sukoba ličnog interesa sa interesom društva, zainteresovani čitalac može da se obavesti u referatu **akademika dr Mirka Vasiljevića**, profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Naslov teme bio je „Građansko pravo i Business Judgment Rule“.

5. Dvadeset četvrti susret pravnika Udruženja kopaoničke škole prirodnog prava održao se, kao i prethodni susreti, u redovnom vremenskom terminu

i na uobičajenom mestu, što je u uslovima finansijskih teškoća države možda najveći uspeh tog udruženja. U okviru šest katedri i 24 sekcije u zborniku radova publikovano je 240 referata, koji su odštampani u četiri toma i na oko četiri hiljade stranica u časopisu za teoriju i praksu osiguranja Udruženja pravnika Srbije „Pravni život”. Posle dužeg razdoblja u kome je sekcija Osiguranje bila redovno zastupljena, na 24. susretu izostalo je održavanje sekcije posvećene osiguranju. Međutim, iz ovog prikaza može da se zaključi da su na 24. susretu ipak bili zastupljeni referati iz oblasti prava osiguranja ili referati vrlo bliski toj materiji. U državama regiona Zapadnog Balkana nema ovako redovnih masovnih susreta pravnika, niti susreta s tradicijom dugom više od dvadeset godina, pa Udruženje kopaoničke škole prirodnog prava u tom smislu zaslužuje sve pohvale.